

Мої пропозиції до розділу нової Антикорупційної стратегії 2026-2029 рр.

Антикорупційна стратегія України на 2026–2030 роки (згідно з проєктами НАЗК та обговореннями станом на 2025-2026 рр.) базується на продовженні цифровізації та фокусі на відновленні країни. Після ознайомлення зі “Стратегією...”, можу зробити наступні висновки, які допоможуть краще оцінити потребу в пропозиціях до розділів.

Основний фокус уваги зміщено з «покарання» на «неможливість вчинення». Я спостерігала максимальний перехід послуг у цифровий формат, де людський вплив мінімізований. Спеціальний блок присвячений прозорості використання міжнародної допомоги та фінансування проєктів відновлення (системи типу DREAM). Стратегія розбита на конкретні ризикові зони: митниця, суди, оборона, земля, охорона здоров'я. Уперше велику увагу приділено не лише законам, а й освіті — від школи до держслужбовців.

Не зважаючи на комплексність документа, існують певні прогалини з моєї точки зору.

У подібних стратегічних документах деякі розділи традиційно залишаються «розмитими», оскільки вони стосуються ідеологічних речей або загальних процесів. Перелік частин, які я б могла розкритикувати за брак конкретики - розділи «Антикорупційна освіта та просвітницька робота», «Міжнародне співробітництво», «Моніторинг та оцінка ефективності виконання Стратегії», «Забезпечення етичної поведінки та лобіювання».

Зокрема, суть проблеми розділу 1.1.2: Організація виконання та лідерство - низька зацікавленість керівників та брак ресурсів. Пропоновані результати (1.1.2.1 – 1.1.2.9) мають декларативний характер. Наприклад, «забезпечено належне планування» — це не результат, а прямий обов'язок держслужбовця. Відсутні конкретні КРІ для керівників. На мою думку, такі рішення, як запровадити персональну дисциплінарну відповідальність керівників ЦОВВ за невиконання понад 30% заходів ДАП у встановлені строки та включити показник виконання антикорупційних заходів до щорічної оцінки діяльності держслужбовців категорії «А» будуть дієвими. Замість «інструментів заохочення» (1.1.2.3) впровадити публічний «Рейтинг доброчесності відомств», що впливатиме на обсяг граничних видатків на утримання апарату.

Розділ 1.2. Антикорупційна освіта, просвітницька робота та інформаційна політика оперує поняттями «сприяння формуванню», «підвищення обізнаності», «формування нульової толерантності». На мою думку, важко виміряти результат «виховання доброчесності» у короткостроковій перспективі. Відсутні чіткі механізми того, як саме освітній курс змінить поведінку хабарника зі стажем. Неможливо відслідкувати рівень сприяння, обізнаності та формування. Моя пропозиція - дати чіткі роз'яснення вищенаведеним термінам у лапках. “Сприяння” - наприклад, розробка деталізованої програми заходів. “Підвищення обізнаності” - проведення систематичних навчань.

Розділ 1.5.3: Обмеження щодо подарунків - заборони занадто суворі та не враховують контекст (наприклад, лікування чи поранення). Використання розмитих термінів до прикладу, «загально визнані уявлення про гостинність» (1.5.3.3) створює величезну корупційну лазівку. Те, що для одного «гостинність», для іншого — хабар у формі дорогої вечері або відпочинку. Варіанти рішень - виключити суб'єктивне поняття «гостинність». Встановити вичерпний перелік протокольних заходів, де подарунки дозволені, з обов'язковою передачею їх у власність держави (баланс установи). Щодо «скрутних ситуацій» (лікування): встановити обов'язок публічного декларування такої допомоги протягом 24 годин з моменту отримання, незалежно від суми, з перевіркою НАЗК реальності медичних діагнозів.

Розділ 1.9.1: Дисциплінарна відповідальність. Проблема полягає у відсутності невідворотності покарання за дрібні порушення. Текст пропонує «вивчити питання посилення стягнень». З моєї точки зору, це ослабке формулювання для стратегічного документа. З пропозицій - автоматизувати накладення дисциплінарних стягнень за несвоєчасне подання інформації до реєстрів. Встановити пряму заборону на преміювання осіб, які мають чинне дисциплінарне стягнення за порушення антикорупційного законодавства, терміном на 1 рік.

Також можливо, є сенс запровадити санкції для системних порушників — заборону обіймати будь-які посади в держсекторі на 5-10 років у разі наявності 2 і більше дисциплінарних проступків.

Розділ 1.9.3: Адміністративна відповідальність (Судовий аспект). Справи масово закриваються у судах за строками давності або через «малозначність». Пункт 1.9.3.3 пропонує передати всі справи до ВАКС. Це перевантажить суд дрібними справами (наприклад, несвоєчасне подання декларації сільським депутатом) і паралізує боротьбу з топ-корупцією. Але можливо, є сенс залишити у ВАКС лише справи щодо суб'єктів ст. 3 (топ-посадовці). Для інших — запровадити спрощене безспірне провадження (накшталт, штрафів за ПДР): якщо факт порушення (пропуск строку) зафіксовано цифровою системою, штраф накладається автоматично постановою НАЗК з правом оскарження в суді. Збільшити строк накладення адмінстягнення з 6 місяців до 2 років з дня виявлення, щоб унеможливити затягування справ адвокатами.

Розділ 1.10.1: Незалежність НАЗК. Через брак ресурсів та незалежності є проблеми. Пункт 1.10.1.1 пропонує «збільшити чисельність працівників». Це екстенсивний шлях, який не гарантує якості. Як варіант рішення, є запропоновані зміни - Впровадити автоматичний аудит декларацій за допомогою ШІ (Machine Learning) для 90% випадків. Чисельність персоналу має зростати лише в департаментах розвідки та аналізу великих даних, а не «взагалі». Забезпечити фінансову незалежність через закріплення бюджету НАЗК у відсотковому відношенні до ВВП (як для НАБУ/САП), щоб уникнути політичного тиску через бюджетний процес.

Говорячи відкрито, кожен пункт стратегії можна розбирати й критикувати, а також вносити правки. Проте, лише практичне застосування та певний час зможуть продемонструвати спроможність й життєдайність Стратегії.